

nultak Dél-Magyarország területére. Néhány hét múlva megkezdődött a bolgár csapatok zömének hazatérése.

Petr Hadzsiivanov visszaemlékezésének tárgyalásmódja ideálisan ötvözi a visszaemlékezés szubjektív hangulatát a korrekt szemlélettel mérlegelő történetész módszerével. Ám a szerző nem hadtörténészként, hanem emlékezőként

nyúlt a tollhoz. Saját életét, élete egyik jelentős szakaszának eseményeit idézi fel, és ezek az események nemcsak számára, de az egész bolgár nép számára is történelmi jelentőségűvé nőttek, különösen harminc esztendő távlatából. Szerénységével, tárgyilagosságával sikerült ezt hitelesen ábrázolnia.

Godó Ágnes

NA VECSNIJE VREMENA — NA VĚČNĚ ČASY

(*Vojenizdat, Moskva, 1975. 325 o. — Naše Vojsko, Prága, 1975. 392 o.*)

A Szovjetunió Honvédelmi Minisztériumának Hadtörténelmi Intézete és a Csehszlovák Néphadsereg Hadtörténelmi Intézete nagy jelentőségű közös vállalkozása eredményeként jelent meg Csehszlovákia felszabadulása és a fasizmus felett aratott győzelem 30. évfordulójára az „Örök időkre” címet viselő kiadvány. A szerzői kollektíva vezetője szovjet részről P. A. Zsilin altábornagy, csehszlovák részről pedig František Herfurt ezredes volt. A két nép történelmi barátságát bemutató munkához Ludvík Svoboda hadseregtábornok írt előszót. Ebben hangsúlyozta, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom döntő hatást gyakorolt a világ dolgozó népeinek sorsára, így a csehszlovák népre is. Szerepet játszott az önálló, független csehszlovák állam létrejöttében, elősegítette a Csehszlovák Kommunista Párt megalakulását, amely tevékenységével fordulatot hozott a csehszlovák munkásmozgalom és egyúttal a csehszlovák-szovjet barátság fejlődésében is.

A monográfia hét fejezetében átfogja és összegezi az orosz, illetve szovjet, valamint a cseh és szlovák hadtörténelmi kapcsolatokat, a IX—X. századtól napjainkig. A fő figyelmet a haladó, internacionalista, illetve szocialista tartalmú fegyverbarátságra helyezve, kellőképpen foglalkozik a katonai együttműködéssel szervesen összefüggő gaz-

dasági, társadalmi, politikai és kulturális kapcsolatokkal is.

Az ismertető — éppen a könyv részletekbe menő, elemző tartalmából következően — csak elnagyolt tájékoztatásra vállalkozhatott. Elsősorban azokra a kérdésekre kívánja felhívni a magyar olvasók figyelmét, melyek kevésbé ismertek.

Az „Örök időkre” című munka egészét áthatja az internacionalista eszmeiség. A bevezetőben a szerzők megfogalmazzák, hogy a szovjet nép, a szovjet emberek soha nem felejtik el a forradalmi internacionalista szervezetek létrehozóinak nevét, olyanokét, mint a magyar Kun Béla, Zalka Máté, Münnich Ferenc, a lengyel Piotr Borewicz, Karol Świerczewski, a szerb Olek Dundić, a cseh Jaroslav Hašek, S. Částek és mások. Ezzel a gondolatlalt lényegében kifejezték, hogy két nép haladó és forradalmi kapcsolatai még leszűkítve is tartalmazák az egyetemes emberi haladás és a forradalmi mozgalmak tágabb összefüggéseit.

Az első fejezet, amely „Az évszázadok során kialakult barátságunk” címet viseli, a cseh-szlovák és orosz baráti együttműködés történelmi gyökereit tárja az olvasó elé. 996-ban jegyezte fel Nesztor krónikás, hogy a cseh állam és a Kievi-Oroszország között „béke és szeretet uralkodott”. Ez a békés jóviszony később számtalan esetben a köl-

csönös segítségnyújtás konkrét példái-
ban is kifejezésre jutott. Például 1410-
ben, a grünwaldi csatában, amikor a
lengyel és litván hadseregben a külső
hódítók ellen orosz, belorusz, ukrán és
cseh csapatok is küzdöttek, ez utóbbiak
egyik harcosa, a későbbi huszita moz-
galom egyik vezéralakja, a legendás
cseh hazafi — Ján Žižka volt.

1447-ben — a német keresztelo-
vak elleni harcban — cseh csapatok
siettek a novgorodi fejedelemség segít-
ségére.

Jelentős helyet foglal el az orosz és a
cseh nép együttműködésében a török hó-
dítók ellen, több mint háromszáz éven
át folytatott küzdelem. (Csupán záró-
jelben jegyzem meg a szerzők ezzel
kapcsolatos tévedését, miszerint 1526-
ban, Mohácsnál a török seregek a cseh-
magyar hadsereget semmisítették meg.
Ismeretes, hogy a Mohácsnál vereséget
szennedett magyar hadsereg mintegy
25—30 000 főből állt, benne az idegenek
összlétszáma körülbelül az egész egy-
negyede volt. Eddigi adatok szerint hat-
ezer lehetett a cseh, német, osztrák
nemzetiségűek száma *összesen* Cseh-
magyar hadseregről tehát ilyen érte-
lomben nem beszélhetünk.)

A törökellenes harcokat követően, il-
letve ezzel sokszor párhuzamosan folyt
a küzdelem a Habsburgok hatalmi tö-
rekvései és elnyomása ellen. De egy-
másra találtak az orosz és a cseh, il-
letve szlovák hazafiak a Napóleon el-
leni honvédelmi háborúban is. Számos
cseh szolgált Kutuzov, Szuvorov zász-
laja alatt, kiténtették magukat az 1812-
es háborúban is.

A két nép barátságában minőségileg
új szakasz kezdődött a proletariátus
megjelenésével. A XX. század elején a
világ forradalmi központja Oroszor-
szágba helyeződött át és az orosz mun-
kásosztály forradalmi harca mély hatást
gyakorolt az egész világ elnyomottainak
küzdelmére. A szerzők ebből a szem-
pontból kiemelik az 1905-ös orosz for-
radalom jelentőségét és nagy visszhang-
ját például a csehszlovák szociáldemok-
rata sajtóban. Rámutatnak, hogy az
orosz munkások fegyveres felkelése kü-
lönösen az Osztrák-Magyar Monarchia

népeit aktivizálta politikai és demok-
ratikus jogokért folytatott harcukban.

Méltóan megemlékeznek az Orosz
Szociáldemokrata Párt VI., prágai kon-
ferenciájának megszervezéséhez és kü-
lönösen Lenin, valamint a többi részt-
vevő orosz forradalmi vezető személyi
védelméhez nyújtott cseh baloldali szo-
ciáldemokrata segítségéről.

E fejezet keretében szó esik a csehek
és a szlovákok részvételéről a Nagy Ok-
tóberi Szocialista Forradalomban. Az
1918 októberében mintegy nyolcszázezer
fős Vörös Hadseregben ötvenezer volt a
külföldi és ezek jelentős hányadát ké-
pezték a csehek és a szlovákok, közöt-
tük olyan személyek, mint Slavojar
Částek, az 1. internacionalista dandár
parancsnoka, František Kaplan, a ká-
mai flottilla egyik hajóparancsnoka,
amely Jalovánál szétverte Kolcsak flot-
tilláját, vagy a több jelentős parancsno-
ki beosztást viselt híres cseh író, Ja-
roslav Hašek és mások.

Ebben az időszakban jött létre az ön-
álló csehszlovák állam, melyet az elsők
között — 1918 november 3-án — ismert
el és köszöntött a fiatal szovjethata-
lom.

Jelentős tért szentelnek a szerzők az
első világháború utáni csehszlovák for-
radalmi mozgalom bemutatására, a
Szlovák Tanácsköztársaság értékelésé-
re, stb.

A forradalmi mozgalom szükségsze-
rűen felvetette a forradalmi élcsapat
létrehozásának kérdését. 1920-ban, a
Komintern II. kongresszusán, Lenin
több ízben személyesen tanácskozott a
csehszlovák küldöttséggel és vezetőjé-
vel, B. Šmerállal. A csehszlovák kom-
munisták — Lenin tanácsait hasznosít-
va — 1921 májusában megalakították
Csehszlovákia Kommunista Pártját.
1925 szeptemberében — a III. kongressz-
uson — megteremtődött a párt való-
ban következetesen forradalmi és
marxista vezetése K. Gottwald, Šmerál,
A. Zápotocky, J. Šverma és mások sze-
mélyében.

Külön alfejezetet szentel a könyv a
szovjet és a csehszlovák nép antifasisz-
ta harcának bemutatására. Tényeket
elevenítenek fel a szerzők a spanyol

nép polgárháborújából, megemlítik, hogy 54 nemzet 35 000 antifasisztája között ott voltak a nemzetközi munkásmozgalom nagy alakjai, például az olasz Luigi Longo, a magyar Zalka Máté, Münnich Ferenc, a lengyel Karol Świerczewski, a német Bäumlér és mások. A mintegy kétezer szovjet önkéntes soraiból kiemelkedtek olyan hadvezérek, mint N. J. Baszisztyj, P. L. Batov, J. K. Berzin, N. N. Voronov, D. A. Ivanov, V. J. Kolpakcsi, N. G. Kuznyecov, R. J. Malinovszkij, M. I. Nyegyelin, A. J. Rogyimcev, M. Sz. Sumilov és mások. Az ugyancsak kétezernyi cseh és szlovák önkéntest képviselte A. Bubeniček, J. Mrkva, B. Laštovička, F. Kral', V. Opatrný, I. Špiegel és még sokan.

Természetszerűleg nagy helyet kap a monográfiában a Csehszlovákia elleni hitlerista agresszió veszélyének, majd bekövetkezésének története. A szerzők — nagyrészt még nem publikált korabeli diplomáciai iratanyag alapján — tájékoztatást adnak az 1938-as válságos hónapokról, az angol és francia imperialista körök áruló politikájáról, Csehszlovákia magáramaradottságáról és az ebben a fenyegetett helyzetben alakuló szovjet—csehszlovák viszonyról. Hangsúlyozzák, hogy a szovjet kormány több esetben kinyilvánította segítőkészségét — akár katonai vonatkozásokban is — Csehszlovákia fasiszta megtámadása esetére.

1938. szeptember 21-én Anglia és Franciaország kormánya ultimátumban követelte a csehszlovák kormánytól az úgynevezett müncheni megállapodás (a nyugati nagyhatalmak beleegyezésével szentesített hitlerista területkövetelés) végrehajtását, a német követelések azonnali, feltétel nélküli kielégítését. A burzsoá csehszlovák vezetés, félve a tömegek forradalmi fellépésétől, lényegében kapitulált az imperialista hatalmak akarata előtt és elfogadta a hitleri követelések teljesítését.

A szerzői kollektíva számok erejével bizonyítja, hogy a csehszlovák hadsereg egy háború esetén nem lett volna könnyű ellenfele a hitleri hadseregnek. 1938 szeptemberében ugyanis a csehszlovák haderő 45 hadosztályból, körül-

belül kétmillió emberből állt, 469 harcokocsival, 1582 harci repülőgéppel rendelkezett. Határain jelentős és a sikeres védekezésre alkalmas erődrendszerek húzódtak.

Ugyanebben az időben a hitlerista Németországnak 47 hadosztálya (2,2 millió ember), 720 harcokocsija és 2500 harci repülőgépe volt, ebből Csehszlovákia ellen 39 hadosztályt (1,8 millió fő), 720 harcokocsit, 2400 repülőgépet szándékozott bevetni. Ilyen körülmények között a hitleri hadvezetés nem számíthatott gyors győzelemre. Keitel a nürnbergi perben be is vallotta, hogy 1938 őszén Németországnak nem lett volna elegendő ereje a csehszlovák erődrendszer leküzdésére és a nyugati területek elfoglalására.

Igen érdekes részleteket közölnek a szerzők a csehszlovák—szovjet *katonai* kapcsolatok alakulásáról. 1935 augusztusában B. M. Saposnyikov, a Szovjetunió marsallja vezetésével szovjet katonai küldöttség látogatott Csehszlovákiaiba. Még ezt megelőzően, májusban, a csehszlovák légierő tábornoka, Fajfr vezetésével katonai delegáció látogatott a Szovjetunióba. Szeptemberben, a csehszlovák vezérkar főnöke, Krejčí tábornok folytatott megbeszéléseket Moszkvában. 1937-ben pedig megállapodás született a két ország között a rendszeres katonai eszmecserék folytatásáról, hivatalos katonai missziók működéséről. 1938 elején, amikor fokozódott a fasiszta agresszió veszélye, ezek a szovjet—csehszlovák katonai kapcsolatok még aktívabbak lettek. A Szovjetunió kormánya minden alkalommal kifejezésre juttatta készségét a katonai segítségnyújtásra. Az angol—francia ultimátum után a csehszlovák kormány ismételten megérdeklődte a szovjet állásfoglalást. A válasz: ha a francia kormány megtagadja is a segítségnyújtást egy fasiszta agresszió esetén, a Szovjetunió kormánya támogatást ad a csehszlovák népnek. Ez nem pusztán nyilatkozat volt.

A szerzők részletesen kifejtik a szovjet kormány 1938 szeptemberében tett katonai intézkedéseit. Ezek eredményeképpen szeptember harmadik hetében

a szovjet hadvezetés a belorusz, a kijevi és leningrádi térségben a Csehszlovákiának nyújtandó katonai segítség céljából mintegy 30 lövész és tíz lovashadosztályt, hét megerősített körletet, hét harckocsi-, egy gépesített-, és tizenkét légidandárt, valamint más szakalegységet összpontosított. Ezekről az intézkedésekről tájékoztatták a csehszlovák és a francia kormányt. A csehszlovák kormány azonban nem vette igénybe a felajánlott szovjet segítséget és télenre kényszerítette saját katonai erejét is. Teljesítette Hitler területi követeléseit. Pedig ezzel nem elégítette ki a hódító étvágyát. 1939 tavaszán a náci Németország már a csehszlovák állam teljes szétverését tűzte célul és valószínűsítette meg.

1939 szeptember elsején, Lengyelország német lerohanásával, kitört a második világháború. A Lengyelországba menekült csehszlovák katonák az akkori varsói szovjet katonai attasé, P. Sz. Ribalko ezredes segítségével a Szovjetunióba kerültek. Beneš kérésére a katonák többsége — szovjet segítséggel — nyugatra evakuált. 1941 júniusában mindössze 93 csehszlovák katona maradt szovjet területen, Ludvik Svoboda alezredes vezetésével. Ez a csoport lett a magva a később megszervezett csehszlovák zászlóaljnak.

A második fejezet „A közös ellenség ellen” cím alatt foglalja össze a szovjet nép Nagy Honvédő Háborúja kibontakozásának körülményeit, hősi harcát a fasiszta agresszorok ellen. Áttekintést ad a csehszlovák antifasiszta mozgalom fejlődéséről, az úgynevezett Szlovák Államban végbemenő politikai folyamatokról stb.

A harmadik fejezet a szovjet—csehszlovák baráti kapcsolatok minőségileg új alakulásával foglalkozik „A harci barátság születése” címmel. Beszámol a csehszlovák zászlóalj megalakulásának körülményeiről, tűzkeresztségéről Szokolovónál, 1943 tavaszán. (Helytállása elismeréseként a zászlóalj számos katonája és parancsnoka magas szovjet kitüntetésben részesült; többek között az 1. század hősi halált halt parancsnoka, Otakar Jaroš, az első külföldi, aki meg-

kapta a Szovjetunió Hőse címet. A zászlóalj parancsnoka, Ludvik Svoboda, ekkor részesült először a Lenin Rend megtisztelő kitüntetésében.) Csak megemlítjük, hogy a csehszlovák zászlóalj a 3. szovjet harckocsihadsereg arcvonalszakaszán vette ki részét a fasiszták elleni harcokból és e szovjet seregest parancsnoka az ekkor már altábornagyi rendfokozatot viselő Ribalko volt.

A monográfia szerzői ezután részletesen tárgyalják a Szovjetunió területén folyó csehszlovák katonai szervezőtevékenységet, a dandár, a hadosztály és végül az 1. önálló csehszlovák hadtest létrejöttét és harctevékenységét Ukrajna, Kijev felszabadításában.

Ugyancsak ebben a fejezetben kerül bemutatásra a szovjet—csehszlovák fegyverbarátság fejlődésének története egy speciális területen, a partizánmozgalomban. Számos cseh és szlovák antifasiszta harcolt Kovpak, Szaburov, Fjodorov és más legendás hírű szovjet partizánvezérek egységeiben Belorusz-szia és Ukrajna területén. Nem kevesen voltak, akik lengyel földön is harcoltak, ezután kerültek Szlovákia területére, főként a Szlovák Nemzeti Felkelés idején.

A negyedik fejezet központi kérdése az 1944 nyári katonapolitikai helyzet, a szovjet csapatok támadó hadműveleteinek jelentősége, a Szlovák Nemzeti Felkelés kirobbanása és a szovjet kormány intézkedései a felkelés megsegítésére, részben a szovjet partizánmozgalom Ukrán Törzse útján, részben pedig a főhadiszállás utasításával, mely az 1. Ukrán Front támadását Csehszlovákia felé fordította és bontakoztatta ki.

Az ötödik és a hatodik fejezet Szlovákia, Morvaország, illetve Csehszlovákia teljes felszabadításának katonai eseményeivel foglalkozik. Összegezi az e problémakörben eddig feltárt és különböző munkákban megírt eseményeket. A szerzők külön kitérnek a Csehszlovákia felszabadítása során folytatott hadműveletek nehézségeire, az erőviszonyok sokszor kedvezőtlen alakulására és külön érdemük, hogy a katonai eseményeket a nagy összefüggések keretében tárgyalják, vagyis rámutatnak

azokra a hatásokra, kölcsönhatásokra, melyeket a Lengyelország, Magyarország területén, illetve a Romániában és Jugoszláviában harcoló szovjet hadseregcsoportok, elsősorban az 1., a 4., a 2. és a 3. Ukrán Frontok tevékenysége kiváltott.

Természetesen jelentős helyet foglal el a felszabadító harcokban résztvevő 1. Csehszlovák Hadtest harctevékenységeinek bemutatása. Igen értékes tájékoztatást kap az olvasó a felszabadított területen meginduló új életről, a szovjet és a csehszlovák katonák segítségéről stb.

A felszabadítás sorsdöntő napjaiban történelmi jelentőségű politikai események is történtek. Így például a Csehszlovák Kommunista Párt és a londoni burzsoá emigráció között 1945. március 1-én Moszkvában létrejött megállapodás értelmében megalakult Klement Gottwald elnökségével a Csehek és Szlovákok Nemzeti Frontja. E koalíciós demokrata tömörülés képviselőiből jött létre 1945. április 4-én Kassán az első csehszlovák kormány, Zděnek Fierlinger vezetésével. Miniszterelnök-helyettes Gottwald, a nemzetvédelmi miniszter pedig Ludvik Svoboda lett.

Ugyanebben az időben folytatódott a szovjet csapatok és az 1. Csehszlovák Hadtest (új parancsnoka K. Klapálek tábornok) támadó tevékenysége Morvaország és Szlovákia területén, majd kibontakozott az 1945 május elsején kitört cseh felkelés, és a május ötödikén kirobbanó prágai felkelés megsegítésére a prágai hadművelet is.

Május 9-én a hitleri Németország kapitulált. Az elkeseredett harcok azonban még napokig tartottak Csehország területén a fasiszta csapatok maradványaival.

A II—VI. fejezetekben foglaltakról adott vázlatos tájékoztatás oka abban rejlik, hogy a szerzők által közölt igen értékes, nagy jelentőségű tények tulajdonképpen ismertek a magyar olvasók előtt a magyar nyelven megjelent munkákból, a Nagy Honvédő Háború fejezeteiből, Konyev, Svoboda, Grecsko, és mások könyveiből.

Az „Örök idők” monográfia VII. fe-

jezete a szovjet—csehszlovák barátság háború utáni fejlődésének történetét tárja fel, természetesen a hangsúlyt továbbra is a fegyverbarátság dokumentálására helyezve. Megismertet a Szovjetunió segítségével, melyet az új típusú csehszlovák hadsereg építéséhez, a kassai programban kifejtett katonapolitikai elvek érvényre juttatásához, általában az újjáépítés és a honvédelem nagy feladatainak megvalósításához nyújtott.

A szerzők értékelően tárgyalják az 1948 februári eseményeket, e fordulat nagy történelmi jelentőségét a csehszlovák állam és néphadserege további fejlődésében, a szocialista társadalom építésében. Február után a Csehszlovák Néphadsereg új feladata a fiatal proletárdiktatúra megvédése lett a külső és belső reakciós erők támadásától. Egyik döntő társadalmi kötelezettség volt tehát a hadsereg korszerűsítése, tisztikarának a nép fiaiból való kialakítása. 1952 végén a tiszti állomány 65,5 százaléka munkás és paraszt származású volt, 63 százaléka kommunista párttag, 15 százaléka pedig a Csehszlovák Ifjúsági Szövetség tagja. 1953-ra befejeződött a hadsereg átfegyverzése, melyhez a szovjet kormány felbecsülhetetlen támogatást adott, nem is beszélve a tiszti káderek kiképzéséről. Egy jellemző adat: míg 1945—1948 között a Szovjetunió katonai főiskoláin és akadémiáin mindössze 30 csehszlovák végzett, számuk az 1952/53-as oktatási évben már 216 főre emelkedett.

A továbbiakban a fejezet írói tájékoztatást adnak az 50-es évek nemzetközi helyzetének alakulásáról, az imperialista katonai tömbök létrejöttéről, a békét és a szocialista rendszert fenyegető imperialista agresszív készülődésekről. Ebben a keretben tárgyalják a Varsói Szerződés létrejöttének történelmi szükségszerűségét is. Megállapítják, hogy a Varsói Szerződés erősödése óriási hatást gyakorol a nemzetközi katonapolitikai helyzet alakulására, döntő szerepe van a béke, a biztonság, az európai szocialista közösség érdekeinek megvédésében és e szocialista közösség gazdasági és politikai fejlődésé-

ben. Természetesen külön figyelmet szentelnek a Varsói Szerződés keretén belül a Csehszlovák Szocialista Szövetségi Köztársaság helyének, szerepének bemutatására.

Az ismertetett monográfia nem egyszerűen jubileumi kiadvány. Az első tudományos igényű, hatékony, internacionalista nevelőfunkciót betöltő munka a két testvéri ország évszázados, haladó, forradalmi, internacionalista és szocialista katonai hagyományainak összefoglalására. Ezek a kapcsolatok, különösen a munkásosztály megjelenésével, minőségileg új tartalmat nyertek. Ettől az időszaktól kezdődően a népek barátságának fejlődésében döntő szerepet vittek a kommunista pártok. A könyv politikai értéke ebből a szempontból kiemelkedő: következetesen mutatja be az orosz, illetve szovjet, és a másik oldalról a csehszlovák kommunisták eszmei vezető és irányító tevékenységét, a

szovjet és a csehszlovák hazafiak hősi küzdelmét, a szovjet kormány önzetlen segítőkézségét a csehszlovák nép megsegítésére, antifasiszta harcának erősítésére és a szovjet csapatok meghatározó szerepét Csehszlovákia felszabadításában. Külön hangsúlyt érdemel, hogy a szovjet—csehszlovák barátság és együttműködés bemutatásánál a szerzők, mindvégig tárgyilagos hangvétellel, a tények bizonyító erejére támaszkodtak.

Igen hasznos és politikailag szükséges lenne ehhez hasonlóan egy, a magyar—orosz/szovjet hadtörténelmi hagyományokat és a mai együttműködést bemutató közös munka megjelentetése, illetve az ismertetett monográfiához hasonló jelleggel, más népekhez fűződő történelmi, haladó kapcsolataink feldolgozása.

Godó Agnes

EUGENIUSZ KOZŁOWSKI

WOJSKO POLSKIE 1936—1939

(Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa, 1974. 380 o.)

1939 szeptemberének, a németek elleni harcot felvevő lengyel hadsereg helyzetének és szerepének tárgyilagos megértéséhez, a második világháború történetével foglalkozó kutatók tájékozódásához az eddig megjelent tanulmányok ellenére mind ez ideig kevés anyag állt rendelkezésre. Eugeniusz Kozłowski könyve „*A lengyel hadsereg 1936—1939*” az 1936—1939 közötti időszak egyik fontos kérdését, a lengyel hadsereg felépítését, az ország területének megvédésére való felkészítését (fejlesztési tervét), a lengyel hadvezetés hadászati elképzeléseit, s az ország gazdasági erőforrásait is bemutató munka, melyet a külföldi történészek is haszonnal forgathatnak.

Kozłowski könyve 16 fejezetből áll. Az első és az utolsó három a burzsoá-

nagybirtokos lengyel állam második világháború előtti gazdasági állapotát, az 1936-ban beindított úgynevezett 6 éves fegyverkezési tervet, a hadsereg ütőképességét, személyi és fegyvernemi összetételét, továbbá a lengyel katonai doktrína jellemzőit tárgyalja. A többi tíz fejezet a lengyel hadsereg fegyvernemeiről ad átfogó képet. Az olvasó tájékozódását segítik a mellékletek, a hadsereg szerkezeti felépítéséről kellő áttekintést nyújtó táblázatok és a gazdag jegyzetapparátus.

A szerző a lengyel történelem egyik legellentmondásosabb időszakát, a második világháború előtti négy év katonapolitikai, hadseregfejlesztéssel kapcsolatos kérdéseit dolgozta fel. 1936 több szempontból is korszakhatár. Pilsudski halála után Rydz-Śmigły tábor-